

Om het verdwijnpunt

Colofon

ISBN: 978 90 8954 133 8

1e druk 2009

© 2009 Jack de Boer

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser B.V.

Ossekop 4

Postbus 2532

8901 AA Leeuwarden

Telefoon: 058-2894857

www.elikser.nl

Vormgeving omslag en binnenwerk:

Evelien Veenstra

Omslagfoto: Merapi, Java

Foto auteur: Sybren Hempenius

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige wijze dan ook, zonder voorafgaand schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Om het verdwijnpunt

Jack de Boer

Voor heit en mem

We hopen dat de hoofdstukken, die hij in jullie leven zal schrijven boeiend mogen zijn, ja zelfs dat ze van veelomvattende betekenis mogen zijn, dat hij een grote naam mag krijgen tussen de roemruchte rij van al zijn doorluchte voorvaderen en ooms.

- uit een brief van oom Dics aan mijn ouders, ter gelegenheid van mijn geboorte -

Daarom is het ook zo moeilijk om deze wereld te beschrijven, omdat ik mezelf zou moeten beschrijven, want de wereld neemt onze kleuren aan.

- uit *Philip en de anderen*, Cees Nooteboom, 1955 -

*We shall not cease from exploration
And the end of all our exploring
Will be to arrive where we started
And know the place for the first time*

- uit *Little Gidding*, nr. 4 van *Four Quartets*, T.S. Eliot, 1943 -

Het Engelse woord voor reizen, 'travel', komt van het Franse travail - 'lichamelijke of geestelijke inspanning', 'arbeid, met name van moeizame of gedwongen aard', 'beslommering', 'ontbering', 'lijden'.

- uit *De gezongen aarde*, Bruce Chatwin, 1987 -

Inhoud

In Rusland	11
In Bergum	24
In China	27
In Hongkong	147
In Thailand	159
In Maleisië	237
In Indonesië	277
In Australië	411
In India	467

In Rusland

17-12-1989

Het is negen uur in de avond, maar het is zeven uur in mijn hoofd. Zondagavondzevenuur. Nederland zit voor *Studio Sport*. Nog een uurtje ontspanning. Daarna komt het besef dat het weekend voorbij is. Een presentator leest de uitslagen van de autocue. Een aanvoerder blikt terug. Een trainer blikt vooruit. Een stewardess draagt op dat de gordels vast moeten blijven tot het vliegtuig straks helemaal stilstaat. Dan leest de presentator de ranglijsten voor. Kondigt hockey aan. En handbal. De stewardess geeft de lokale tijd door. En de temperatuur. Ik verzet de digitalen in mijn horloge twee tijdszones en zie in het donker dat er sneeuw ligt. Mijn weekend is voorbij. Het Oostduitse Interflug-vliegtuig strekt zijn wielen uit naar het asfalt van Sheremetyevo Airport, voorportaal van Rusland en van een jaar reizen. Een jaar zonder weekenden. Met mijn handbagage stevig onder de arm geklemd loop ik door het geboortekanaal tussen vliegtuig en luchthaven. Tussen thuis en de wijde wereld.

Ik zal een jaar lang weg zijn. Wegreizen van drieëntwintig jaar Nederland, Friesland, Bergum, van familie en vrienden, van beklemmende verwachtingspatronen, van ritmes en routines zoals *Studio Sport* op zondagavond. 17 December is lange tijd de fata morgana geweest, waar ik met gespannen nieuwsgierigheid naar toe wilde rennen. Vandaag is 17 december een ingewikkelde realiteit, die mijn gedachten en gevoelens geheel in de war stuurt. Ik voel de tranen van mijn vader en de sensatie van het vliegen. Ik ben nog dronken van de fles Gran Prestige ter afscheid van een vriendin en hoor de stilte van mijn moeder. De spanning voor wat komen gaat vecht met de pijn van het gemis van wat verlaten is. Een losse tel verbeeld ik me morele steun van mijn medepassagiers, een blik van lotsverbondenheid, in de rij voor het douaneloket. Maar het is de verbeelding van een ontheemde. Niemand praat. Iedereen is alleen en wacht lijdzaam af toegelaten te worden tot dit land. Ik heb me goed voorbereid, weet wat me te wachten staat hier, nu, en de komende dagen ongeveer, en probeer mijn alertheid aan te scherpen. Sovjet Unie, USSR, Rusland. Gorbatsjov heeft dan wel vriendelijke ogen, maar de douanebeambte nog niet. De Koude Oorlog wordt hier ook letterlijk opgevat. Sheremetyevo is steriel, koud, kaal en leeg. Hier en daar loopt een man in uniform. De douanebeambte zit achter glas. Kijkt streng. Hij neemt de tijd voor iedere vreemdeling. Ook voor mij. Paspoort en visum worden onder de loop genomen. Ik heb me goed voorbereid, dus bestempelt hij mijn documenten en mag ik verder. Gelukkig, voel ik. Alles

lijkt in orde. In de volgende ruimte van het voorportaal bevinden zich de lopende banden met bagage. De band met bagage uit Berlijn heb ik snel gevonden. Daar ben ik vanmiddag in een ander vliegtuig overgestapt. Mijn medepassagiers en ik speuren reikhalzend de stroom koffers, tassen en rugzakken af. We dringen, terwijl er ruimte genoeg is. Ik ben gespannen. Gespannen omdat ik mijn rugzak niet meteen ontwaar en omdat ik straks door de Red Customs moet. Nergens vermoed ik ze zo rood als hier. Om me heen wordt het langzaamaan rustiger, de rij voor de bagagecontrole wordt langer. De band stopt. Mijn adem stekt. Nog geen rugzak. Ik heb me goed voorbereid, maar wat nu? Wanneer de band verder rolt, ontspan ik wat. Ik stel me voor dat de lading van het vliegtuig door een aantal mannen wordt gelost en dat zij zo nu en dan even op adem moeten komen. Elk moment zullen zij mijn rugzak uit het vliegtuig de lopende band opslingeren. Elk moment nog duurt het afscheid van vanmorgen in Bergum en op Schiphol. Ik zie de mensen om mij heen zenuwachtig heen en weer schuifelen. Waarom stopt de band steeds? Ik ben blij met het ongeduld van mijn medepassagiers, die net als ik nog op de bagage wachten. We kijken elkaar niet-begrijpend aan en spannen een dunne, denkbeeldige reddingslijn waaraan ik me eventjes vasthoud. Mijn vader huilde vanmorgen op mijn schouder en draaide zich weg toen ik gedag zei. Mijn moeder verbeet zich en kustte me een keer of tien op mijn wangen. Ik krijg een krop in mijn keel en het angstzweet breekt me uit. De tijd verstrijkt. *Studio Sport* is al afgelopen. Het weekendgevoel heeft plaats gemaakt voor de tegenzin in morgen. Er staan nog maar weinig mensen aan de lopende band. Hij rolt zijn laatste stuiptrekkingen. Er komen, zo lijkt het, geen nieuwe bagagestukken bij. Wat nu? De vraag tolt door mijn hoofd, samen met flitsen van de afgelopen dagen. De rij voor de Red Customs slinkt zienderogen. Bijna al mijn medepassagiers zijn Rusland binnengelaten. Ik sta nog met een moeder en dochter uit Kopenhagen bij de stilstaande band. De moeder en ik maken een praatje om elkaar op de been te houden op deze unheimische plek. Een half jaar lang heb ik me op deze reis voorbereid. Medisch, financieel, mentaal, cultuurhistorisch en reistechnisch. Tegenslagen heb ik ingecalculeerd. Die horen erbij! Maar dit, hoort dit er ook bij? Ik ga naar het toilet en merk bij terugkomst dat de moeder en dochter weg zijn. Ik ben alleen. Alleen tegen Rusland. Op slappe benen loop ik naar een man in uniform. Hij bevestigt dat er geen bagage meer komt en wijst me de weg naar Lost and Found. Een bagageasiel. Wat nu? Jonge meisjes doen er het werk. Ze stellen een rapport op van mijn vermiste rugzak, type nr. 30. Ze zeggen dat ze een telexbericht zullen sturen naar Amsterdam en Berlijn, want op een van deze luchthavens zal mijn zorgvuldig samengestelde bepakking nog staan. En ze zeggen dat ik morgen, maandag, maar even moet bellen of er al een telexantwoord binnen is. Maar zal mijn rugzak hier morgen dan ook zijn? Ze weten het niet. Het is koud in Rusland, maar het zweet staat op mijn rug. Bij de Red Customs laat ik mijn declaratieformulier zien. Het invullen hiervan steekt nauw. Het is een controlemiddel om bijvoorbeeld de zwarte valutahandel

tegen te gaan. Het papiertje dwingt de bezoeker om in het gareel te lopen. Ik leg de douanebeampte uit dat mijn rugzak niet gearriveerd is, hoewel ik die wel op het declaratieformulier heb vermeld. Onbewogen werpt hij een blik in mijn handbagage en laat me door. De portieren van de angstgegner van het vrije westen hebben me binnen gelaten.

Dan sta ik plotseling in een drukke mensenmassa. Veel bontmutsen. Klaar om Rusland te verlaten. Even wil ik wel mee. Toch zoek ik naar de balie van Intourist. Dat is het staatsreisbureau. Daar moet ik me melden, want ik ben een individuele reiziger. Rusland houdt niet van mensen die in hun eentje op pad gaan. Die mensen zijn moeilijker in de gaten te houden dan grote reisgezelschappen. Mensen die zelfstandig rondtrekken zullen zien wat ze niet mogen zien. Om toch de touwtjes in handen te houden krijgen individuele reizigers tal van restricties opgelegd. Zo wordt alleen een visum verstrekt wanneer vooraf precies opgegeven wordt waar, wanneer en hoelang men denkt te overnachten. Dit kan niet in iedere stad of ieder dorp en ook niet in ieder hotel of ieder ander soort van onderkomen. Het is zelfs niet mogelijk om bij aankomst op het vliegveld eigen vervoer naar het vooraf toegewezen hotel te kiezen. Er wordt namelijk een taxi geregeld door Intourist. De mevrouw achter de balie brengt me naar een besneeuwde Lada.

“No luggage?” vraagt de chauffeur. Ik leg mijn antwoord uit, maar krijg geen respons, geen hart onder de riem of blijk van medeleven. De chauffeur probeert de motor te starten. Het lukt en we kruipen zwijgend over de brede, gladde wegen naar het hart van Moskou. Daar staat mijn hotel, Hotel Intourist. Een staatshotel. In een kamer voor 430 gulden bijt ik mijn tranen weg.

18-12-1989

Ik slaap een korte nacht. Nog voor het ontbijt bel ik de luchthaven. Of er al een telexbericht terugontvangen is.

“Nee, geen antwoord!”

Het is dan toch zeker wel mogelijk dat ik even langs kom om te kijken of mijn rugzak misschien al in een van hun depots ligt?

“U moet eerst bellen.”

Maar wanneer verwachten ze dan een antwoord? Komt er vandaag nog een vliegtuig uit Amsterdam of Berlijn?

“Belt u vanavond om negen uur nog maar eens.”

“Ja, maar...”

De hoorn wordt opgelegd. De hoop die ik in de nacht stiekem bij elkaar heb gevoeld, de hoop dat het een grote vergissing is, dat mijn rugzak er straks, bij het aanbreken van de nieuwe dag natuurlijk zal zijn, die hoop is ijdel. Vechtlust komt in haar plaats. Het is vast zo dat die meisjes van Lost and Found niet goed gekeken hebben. Wat voor belang hebben zij er ook bij dat ik mijn spullen snel krijg. Ze

verdienen er geen cent meer of minder om. Daar staan ze toch ook om bekend. Het communisme heeft immers alle werklust, alle initiatieven ontmoedigd. Zo is het toch? Ik krijg hier al mijn negatieve vooroordelen in no time bevestigd en ben ook niet meer in staat om daar afstand van te doen. De vechtlust is woede en ergernis tegelijkertijd. De vechtlust is bovenal angst. Op 19 december vertrekt trein 4, de Transsiberische trein naar Mongolië en China. Via Intourist heb ik een reservering voor deze trein. Mijn visum voor Moskou is drie dagen geldig. Van tevoren heb ik mijn reis door Rusland helemaal vastgelegd. Het hotel in Moskou, de data van de treinreis, de coupé, het hotel en het aantal nachten van de tussenstop in Ulan Bator. De reis is tot in de puntjes voorbereid, precies zoals ze dat hier willen. Alles is vastgelegd en Intourist zal ervoor zorgen dat ik me hieraan houd. Flexibiliteit hoef ik niet te verwachten, vrees ik. Er dringt zich een doemscenario op. Tijdens het ontbijt probeer ik het weg te slikken en beslis, zonder telefoontje vooraf, naar de luchthaven te gaan. Aan een medewerkster van Intourist achter de hotelbalie vraag ik of er een taxi beschikbaar is om me naar Sheremetyevo te brengen. Zo hoort het, dus zo doe ik het. Nog.

“Hoe laat?”

“Zo snel mogelijk!”

“Over anderhalf uur.”

Dan kan ik de stad nog wel even bekijken. Frisse lucht kan de waas in mijn hoofd ophelderen, hoop ik. Wat afleiding kan de angst verdoven. Buiten is de sneeuw regen geworden. Bevroren ijslagen en plassen water liggen op de stoepen. Ik heb moeite om op de been te blijven. De griptape, die ik onder mijn kisten heb geplakt, geven geen houvast. Behoedzaam loop ik wat rond. Er is weinig dat echt tot me doordringt. Een lange rij mensen voor een winkeltje om een ijsco te kopen. Veel bontmutsen. Een beeld van Lenin. Hotel Intourist ligt op vijf minuten lopen van het Kremlin. Ik schuifel in de richting van de gekleurde torens. Halverwege glijd ik uit en ben nat tot op mijn onderbroek. Vol zelfmedelijden realiseer ik me dat mijn droge ondergoed overal kan zijn, behalve in mijn hotel. De torens van het Kremlin lokken toch al niet echt, dus keer ik me om om een halfuur met mijn kont op de hotelverwarming te gaan zitten. Terwijl ik opdroog is er weer de hoop, maar ook de vechtlust en de angst. Zo kruipt het restant van de wachttijd voorbij. Wanneer ik vervolgens aan de hotelbalie vraag of er inmiddels een taxi voor me klaarstaat, wordt me duidelijk gemaakt dat dat pas om vanavond tien uur zal zijn. Ik vloek. De angst moet in mijn ogen staan. De Intouristmedewerkster ziet het en lijkt verdomd wat compassie te hebben. Ze zegt iets te zullen proberen te regelen. Op een afstandje smoezelt ze met een portier van het hotel.

“Geeft u die man drie roebel en hij zoekt een taxi voor u.”

Zo blijkt het ook te kunnen. De flexibiliteit wordt geolied met wat smoezelen en wat roebels. De taxi staat al klaar.

De chauffeur dwingt me te onderhandelen. Het is mijn eerste keer. Ik zal verliezen.

“Sigaretten of twintig dollar.”

“Ik betaal met roebels, meneer.”

“Neenee, sigaretten of twintig dollar.”

“Goed dan, twintig dollar.”

Een belachelijke prijs, weet ik.

“Airport,” commandeer ik, alsof het veinzen van resoluutheid mij de prijsgegeven controle terugbrengt. De chauffeur geeft gas. Heerlijk. Dit schiet op en de rijstijl van de chauffeur geeft me de extra adrenaline die ik straks nodig zal hebben. Hij scheurt en slipt over de weg, haalt links en rechts auto's in, krijgt de volle laag sneeuwdrek van zware vrachtwagens en toetert zich door de trage drukte. Heerlijk. Hij maakt woeste gebaren naar de andere weggebruikers en moppert wanneer het hem moeite kost z'n taxi op de weg te houden. Als in een eend zit hij met z'n neus tegen de voorruit om zo goed mogelijk tussen de slagen van de ruitenwissers door naar de weg te kijken. Bij het zoveelste stoplicht slaat de motor af. De chauffeur foetert. In het Russisch. Ik vind het een prachtige foetertaal en ik beur helemaal op. Muts op, klep omhoog, tang erbij. Even sleutelen en opnieuw starten. Russische makelij. Nabij Sheremetyevo zet de chauffeur de taxi buiten het zicht aan de kant van de weg. Hij wil dat ik alvast betaal. Natuurlijk mag niemand deze transactie zien.

Het is weer druk in de vertrekhal. Ik baan me er een weg doorheen en ga op zoek naar het kantoortje van Lost and Found. Lastig, want het bevindt zich aan de andere kant van de douane. Ik moet Rusland weer uit! Zullen ze moeilijk gaan doen? Ik klamp een man in uniform aan. Hij begrijpt me wel, maar weet niet zo goed of en hoe het kan. Een andere man in een ander uniform wijst mij een weg. Dit valt mee. En wat kunnen mij de moeilijkheden eigenlijk schelen. Wie begint hier?! Ik loop door een deur, 'Staff only', en de leegte van het voorportaal omarmt me. Uit een duistere hoek treedt een uniform tevoorschijn. Z'n voorhoofd vraagt wat ik wel niet van plan ben. Gedecideerd toon ik mijn Property Irregularity Report van Lost and Found. Het voorhoofd ontspant en ik loop door.

Op het kantoortje van Lost and Found zijn de meisjes vervangen door mannen. Een van hen controleert of er inderdaad geen nieuws is over mijn rugzak. Nee, inderdaad, geen telexantwoord. Dan neemt hij me mee naar de ruimte achter het zwarte gat van de lopende bagageband. Hij opent een hoog ijzeren hek en laat me toe. Wat een verrassing! De rekken tegen de muren zijn volgestouwd met bagage! Nieuwe bagage, nieuwe hoop! Waarom heb ik hier gisteravond niet kunnen kijken? Hier zal mijn rugzak vast liggen. Langzaam en ongeduldig loop ik bij de rekken langs. Twee keer, om uit te sluiten dat ik hem over het hoofd zie. Het helpt niet. Hij ligt er niet. Ik kijk de man van Lost and Found hulpeloos aan. Heeft hij met me

te doen, of... Plotseling kijkt hij even schichtig om zich heen, haalt een papiertje uit z'n binnenzak en schrijft er iets op.

"U geeft mij honderd dollar, ik betaal u zevenhonderd roebel."

Wel godver... wat een klootzak. Ik ben hier degene die zielig is en hulp nodig heeft! "Nehee," zeg ik afwerend.

"Zegt u dan hoeveel," probeert hij nog.

"Ik heb genoeg problemen, ik ga niet ook nog eens dit soort risico's nemen," en ik begin weer over mijn eigen belang.

"Komt er vandaag nog een vliegtuig uit Berlijn of Amsterdam?"

De man glimlacht.

"Sorry, I don't speak English."

Gorbatsjov heeft de Glasnost en de Perestroika bedacht, hij heeft het vertrouwen van de westerse landen gewonnen en de betrekkingen tussen oost en west zijn flink opgewarmd sinds zijn vriendelijke ogen de westerse camera's inkijken, maar in eigen land bibberen zijn burgers nog in de schaduw van de wenkbrauwen van Breznev. De burgers van Rusland, de taxichauffeur en de man van Lost and Found, zien mij in hun armoede alleen maar als extra inkomstenbron. Logisch, begrijpelijk, maar nu even niet.

De man van Lost and Found concludeert dat hij aan mij geen cent verdienen kan, dus draagt hij mijn zaak over aan een ander. Een meisje.

"Bent u al bij Left Luggage geweest?"

De routines herhalen zich zonder dat ze iets opleveren. Ik bedank het meisje lauw, negeer het voorhoofd bij de deur met 'Staff only', duw me door de drukte, vermijd de bemoeienis van Intourist en vraag een taxichauffeur naar een ritje Moskou centrum. De start van mijn reis stelt me op de proef weet ik, maar ik dreig de motivatie om me erdoorheen te slaan te verliezen. Door mijn voorbereidingen weet ik dat dit land lastig is om te bereizen en negatieve vooroordelen heb ik ook. Toch heb ik gedacht daar tegenop te kunnen. De lasten zouden het naar mijn overtuiging van de lusten gaan verliezen, wanneer ik het land een kans zou geven. De lusten, want Rusland heeft me altijd gefascineerd. Haar Dostojevski, haar Solzenitsjin, haar Moussorgski en haar Stravinski. Haar kozakkenkoren en haar orthodoxen. Haar Oeral, haar toendra's en haar oneindige berkenbossen. Zelfs haar varkens die meer gelijk zijn dan anderen. Nu, in de taxi, lijkt het land die kans te laten liggen. In de stad probeer ik wat afleiding te zoeken. Het lukt niet echt. Wat ik zie neem ik niet in me op. Ik kijk vooral goed uit waar ik mijn voeten neer zet. Ergens neem ik een Amerikaanse snack, in mijn hotel een bakje koffie. Een bakje troost.

Twee Westduitse zakenlieden zitten aan het tafeltje naast me. We praten over de DDR, over Gorbatsjov, over Moskou en haar maffia, over mijn rugzak. We praten over de mogelijke moeilijkheden in het geval mijn bagage niet op tijd aan zal komen. Morgen is de deadline, want morgenavond vertrekt de Transsiberië Express! Een visumverlenging zal een zeer moeizame zaak gaan worden, weten de Duitsers.

En voor hoelang zal ik mijn visum dan moeten verlengen? Voor een paar dagen? Voor een week? Zolang niemand enig idee heeft waar die rugzak van mij is, is ook niet aan te geven hoelang ik nog zal moeten wachten. Bovendien zal ik een nieuwe treinreservering moeten zien te krijgen, evenals een nieuwe hotelreservering in Mongolië. Dit is vragen om een salto met dubbele schroef aan iemand die net aan gymnastiek begint. De Duitsers schelden met me mee. Het lucht op.

De dag heeft me moe gemaakt. Ik verwen mezelf met kaviaar en zoek dan mijn kamer op. Het is zeven uur. In mijn hoofd is het twee uur vroeger. Over anderhalf uur begint de repetitie van het Hallelujah-jeugdkorps dat ik geleid heb. Hoe zullen ze het vinden met hun nieuwe dirigent?

Het is zeven uur en ik wil naar bed. Gedachten en gevoelens, die de hele dag over elkaar heen hebben getuimeld, hebben me uitgeput. Nog eenmaal draai ik het telefoonnummer van Lost and...

“Nee, er is geen informatie over uw bagage.”

De machteloosheid overmeestert de vechtlust. Wat nu? De vraag lijkt niet te beantwoorden. Misschien is het beter om dit waanzinnige strijdperk even te verlaten en de walkman op te zetten. Die heb ik gelukkig nog. Misschien maakt muziek me weer kalm en stelt het me wat gerust. Thuis heb ik de laatste dagen zorgvuldig een cassette samengesteld. Ik heb die meegenomen als een pasfoto van een geliefde, als een herinnering van mijn leven in Nederland. De nostalgie doet zeer. De muziek wakkert de heimwee aan en breekt het laatste restje flinkheid in me. Door de tranen heen zie ik het thuisfront, de mensen, hun dagelijkse dingen en mijn geschiedenissen als een helder Utopia voor me. Wat heb ik godsnaam verlaten? Met veel stelligheid heb ik van iedereen afscheid genomen, een uitgebreid interview in de plaatselijke krant en een groot feest om de wereld aan te kondigen dat Jack de Boer eraan komt, maar nu al, op de tweede reisdag, ben ik radeloos. Wat nu??? De vraag komt steeds terug. Luider en luider. De muziek helpt daar zelfs aan mee. Beurtelings overdenk ik de alternatieven. Niet systematisch, maar warrig en ongecontroleerd. Zal ik wachten op mijn rugzak? Dan moet ik Intourist vragen of mijn visum aangepast of verlengd kan worden. Zal ik zonder mijn rugzak morgen op de trein stappen? Zouden ze de rugzak dan kunnen nasturen? De spullen die erin zitten kan ik niet missen! Toiletspullen zijn best te vervangen, maar kleding voor iemand van bijna twee meter is al een stuk lastiger. Het is immers winter en ik moet dwars door Siberië en Mongolië. En dan de medicijnen! Zal ik onderweg malariapillen kunnen bemachtigen? Of Imodium en ORS voor de diarree? Of Flagyl voor amoebendysenterie? Of Clamoxyl, Diamox of Apacod? Een gewoon aspirientje lijkt me al een schaars goed. Ook mis ik nu mijn gesteriliseerde injectienaalden en spuiten. De huisarts heeft er een speciale verklaring bij gedaan om de suggestie dat ik een drugsgebruiker zou zijn te ontkrachten en problemen bij de grensposten te voorkomen. Ik heb me goed voorbereid en kan me met al die medicijnen hopelijk behoorlijk zelf redden. Maar dan moet ik ze wel hebben. Ik kan er niet zonder! Ze

zijn belangrijke talismannen voor iemand die voor het eerst ver weg van huis gaat en het deel van de wereld opzoekt waar vreemde ziektes rondwaren. Nee, zonder rugzak kan ik niet verder.

Het zijn alternatieven van niks. Hoe ik er ook naar kijk, nergens vind ik een opening om deze belachelijke blokkade te omzeilen. Ja, er is er één waarvan ik, sinds ik de lopende bagageband op Sheremetyevo de rug heb toegekeerd, constant heb geweten, maar die ik tot nu geen ruimte heb willen geven: terugkeren naar huis. Terug naar huis en daar op de bagage wachten en nieuwe voorbereidingen treffen. Ook dit is een alternatief van niks, maar ik kan niks anders bedenken. Zo langzamerhand zal ik deze mogelijkheid echt onder ogen moeten zien. Ik voel schaamte als ik eraan denk hoe ik het de mensen thuis allemaal uit moet leggen. De toeters en bellen van het afscheid liggen nog vers in het geheugen, de schouderklopjes en de handdrukken zijn nog niet uitgedrukt of ik ben alweer terug. Wat een afgang! Het is de schaamte over mezelf. Alleen tegen Rusland, dat had ik moeten winnen! Terugkeren naar huis is een pijnlijke vernedering.

Gelukkig beschikt een gezond mens over goede afweersystemen. Ook ik. Na een poosje zelfkwelling zoek ik een zondebok. Als ik morgen onverhoopt terug naar huis moet, dan ligt het niet aan mij. Dan zal dit de schuld van Rusland zijn. Van haar achterdochtige en ongastvrije handelwijze. Van haar onbuigzame en tijdrovende bureaucratie. Van haar meisjes bij Lost and Found, die vast geen zin hebben gehad om het telexbericht echt te versturen.

19-12-1989

Met een opmerkelijke innerlijke rust word ik wakker. Alsof ik al weet wat er vandaag zal gaan gebeuren en er ook vrede mee heb. De telefoon wacht naast het bed. Iemand van Lost and Found bevestigt mijn vermoeden dat er nog steeds niets bekend is over mijn rugzak. Ik leg de hoorn neer en besluit om naar huis te gaan. Zo moet het dus zijn.

Voor het hotel staat dezelfde taxichauffeur als gister. Ik heb geen tussenpersoon en smeergeld nodig om hem voor een ritje naar het vliegveld te vragen. Voor maar vijftig roebel neemt hij me mee. Ik leer snel, meen ik.

Weer Sheremetyevo. Het is halftwaalf en vervelend druk. Ik vervloek deze plek. Vandaag nog wil ik naar Amsterdam. Het besluit staat vast en het staat ook voor me vast dat dit besluit voor me genomen is. Door het noodlot, door een duistere kracht, door iets of iemand die me op de proef wil stellen, door het weerbarstige *njet* van de Russen. Het zal ze niet misstaan om er ook een retourticket bij te leveren.

“Nee.” Geen vliegtuig naar Amsterdam vandaag. Natuurlijk niet. Drie lagen winterkleden worden nu wel erg warm. Ik geloof het meisje van de ‘Information’ trouwens niet. Ze lijkt me van niets te weten. Weer zo’n onnozele hals, die yes en no

nauwelijks begrijpt, die hier staat omdat het moet van de staat. Want wanneer is er dan wel een vlucht naar Amsterdam? Weet ze niet! En het meisje naast haar weet het ook niet. Niemand weet het! Niemand weet hier iets! Daar sta je dan twintig minuten voor in de rij. Het grote bord 'Information' is een grapje, een misleiding. Het betekent hier vast iets anders. De rust van vanmorgen ben ik alweer kwijt.

"Is er geen vlucht naar Berlijn en van daar naar Amsterdam?" vraag ik met mijn eenvoudigste Engels. De informatiemeisjes kijken elkaar nerveus aan. Ik merk dat ze mijn vragen zat zijn en dat ze liever de volgende reiziger willen helpen. Dat moet dan maar. Ik ga mijn heil op de zesde verdieping zoeken. Daar zit een kantoortje van Interflug.

Ik deel de lift met een meisje in bont.

"Is het vliegveld vandaag gesloten?" vraagt ze.

Haar vriend heeft haar dit wijsgemaakt, maar kennelijk zoekt ze nog een bevestiging.

"Het vliegveld dicht, gesloten, alle vliegtuigen aan de grond?!"

"Ja, vanwege het slechte weer."

Oh, dat zal toch niet?

"Laten we hopen dat dat niet waar is," piep ik.

Ze knikt instemmend en glimlacht. Op de vijfde verdieping stopt de lift en laat het meisje me achter met een wee gevoel in de maag. Het land speelt een spelletje met me. Het laat me niet binnen, maar het laat me ook niet gaan. Omdat ik geen zin heb om mee te spelen herpak ik me snel en voel ik de wilskracht om me uit deze greep te ontworstelen.

De mevrouw in het kantoortje van de Oostduitse vliegtuigmaatschappij Interflug spreekt gelukkig goed Duits. Misschien is ze zelfs wel een Duitse. Ik vind haar onmiddellijk sympathiek en betrouwbaarder dan diegenen met wie ik tot nu toe te maken heb gehad. Ze heeft iets warmes, iets toegankelijk en haar gelaat drukt medeleven uit. We begrijpen elkaar, waardoor ik haar kan overhalen tot snelle en efficiënte actie. Heerlijk. Eindelijk. Ze reserveert een vlucht voor me naar Berlijn, vandaag nog. Ik zal in een hotel in Oost-Berlijn overnachten en morgen verder vliegen, naar Amsterdam. Alles is gereserveerd. Met de vlucht naar Berlijn heb ik veel geluk, vertelt ze me. Er is ook veel haast bij. Het vliegtuig zal kort na nu vertrekken. Het ticket moet ik beneden kopen. Wanneer er een rij voor het loket staat, moet ik voordringen, roept ze me na.

Wat een geluk om zo'n helpende hand te krijgen toegereikt. Dit geluk heb ik nodig, want met wilskracht en vechtlust alleen red ik het niet. Gebrand om het geluk vanaf nu verder af te dwingen ren ik naar de lift. Ik wacht drie tellen en besluit na deze eeuwigheid de trappen te nemen. Het zijn er zes. Ik vlieg naar beneden. Waar zijn die loketten. Links, had de vriendelijke mevrouw gezegd. Ja, verdomd. Twee loketten. Het linker loket is voor 'Staff only', het rechter is voor mij. Verdomme, er staan vier mensen te wachten. Ik laat blijken dat ik wanhopig word. Ik vraag

of ik eerst mag, maar er wordt nee geschud. Ik probeer het bij 'Staff only', maar "No, staff only." Terug naar het andere loket. Wachten. Voordringen kan ik niet. Beschaving staat soms in de weg. Tijdens het wachten realiseer ik me ineens dat een vliegticket geld kost. Heb ik wel genoeg cash? O jee, armoe kan ik absoluut niet hebben nu. De winterkleden jeuken en voeren de stress op. Schiet toch op achter dat loket!

"Mijn vliegtuig vertrekt over een paar minuten," deel ik de mensen voor me overspannen mee. Het helpt niks. Ik moet wachten, als ieder ander. Het beroerdste is dat ik niet weet hoe laat het vliegtuig precies vertrekt. Die onzekerheid vergroot de spanning.

Eindelijk ben ik aan de beurt. Het meisje schrijft het ticket uit.

"Vierhonderdeenentachtig dollar, alstublieft."

Vierhonderdeenentachtig! Dan heb ik genoeg! Wat een geluk. Ik betaal vijfhonderd dollar, krijg tien terug en moet nog even op de resterende negen wachten. Die moet het meisje ergens anders vandaan halen. Ik loop weg - die negen dollar mag ze houden.

Interflug 103 moet ik hebben, heeft de mevrouw op de zesde verdieping gezegd. Ben ik nog op tijd? Ik speur het grote bord in de vertrekhal af. Alle vluchten staan er op aangekondigd, maar mijn vlucht niet. Natuurlijk niet! Er staat wel: Interflug 101 Berlin. Depart 14.00. Check in 13.15. Het *is* bijna 13.15! Is dat mijn vliegtuig dan? Heeft die vriendelijke, toegankelijke mevrouw op de zesde verdieping zich soms vergist? Ik word onzeker. Voor de zoveelste keer. Ben ik te laat? Moet ik het er op wagen en bij Interflug 101 inchecken? Ik staar naar het grote bord. Elk moment ratelt het bord nu mijn vlucht tevoorschijn. Elk moment nu kan de onzekerheid verdwijnen. Elk moment... Ik verdraag het machteloze wachten niet langer en slalom door de mensenmassa. Met het gevoel dat wanneer ik iets *dóe* het geluk is af te dwingen ben ik naar de lift, merk dat deze vol is, ren zes trappen op en vraag hijgend aan de vriendelijke mevrouw, die er gelukkig nog is, hoe laat mijn vliegtuig vertrekt.

"Veertien uur."

"Ja, maar mijn vlucht wordt nog niet aangekondigd."

"U moet een moment wachten. Heeft u nog even geduld."

"Jaja, maar toch begrijp ik het niet. Op het bord beneden staat namelijk wel een Interflug 101 naar Berlijn om twee uur!"

"U moet niet de 101 hebben, maar de 103. Daar heeft u een reservering voor. U moet nog een moment wachten."

Half overtuigd ga ik maar weer naar beneden. Ik neem de trappen. In de vertrekhal zoek ik een stoel tegenover het grote bord. Een mevrouw haalt de tas van de stoel naast haar en biedt me de plek aan. Dat is aardig. Wanneer ik zit merk ik hoe vermoeid ik ben.